

Kesk-Aasia ja
Kaukaasia
lambakoerte
Tõuühingu

INFOLEHT
2-2010 (21)

Ilmub vähemalt
2 korda aastas

Toimetuse kollegium:
Olga Guivan
Kaija Tubli
info@cocaoclub.ee

SISUKORD СОДЕРЖАНИЕ

OLGA GUIVAN ERINÄITUS 2010	2
KAIIJA TUBLI INIMESED NÄITUSEL	5
OLGA GUIVAN EMASE KOERA PAARITAMISEST, TIINUSEST JA N.E.	9
VADIM TUGO VALVEKOERTE KOOLITUS	17
ВАДИМ ТУГО ШКОЛА ОХРАННЫХ СОБАК	18
ОЛЬГА ГУЙВАН СПЕЦВЫСТАВКА 2010г.	19
ОЛЬГА ГУЙВАН ШКОЛА ЗАВОДЧИКА	21
KLUBI INFO	
ERINÄITUS 2011	32

Erinäitus 2010.

Olga Guivan
Tõlkis Kaija Tubli

Tõuühingu tähtsaimaks sündmuseks sai sellelgi aastal kindlasti erinäitus- tänavune lausa juubelihõnguline- kümnes. Äärmiselt meeldiv, et paljud meie ühingu liikmed ei olnud seda unustanud ning olid näituse tarvis välja pannud hulganisti omapoolseid auhindu. Selgus, et suhteliselt tagasihoidliku liikmete arvu kohta on meil ühingu tervelt kuus registreeritud kennelit ning kõik olid näitusel oma auhindadega esindatud! Paraku ei saa rekordiliseks lugeda seekordset osavõtjate hulka- kohaletulnud kesk-aasia lambakoeri vaid 21 (24-st registreerunust) ja kaukaasia lambakoeri 24 (registreerus 26). Objektiivsetel põhjustel olime sunnitud muutma juba traditsiooniliseks kujunenud näitusepaika ja ehkki mitte kõik ei leidnud seda esimese hooga üles, ringidesse hilinejaid lõppkokkuvõttes siiski ei olnud. Uus plats osutus igati sobivaks- mahtusid ära nii avar ring kui telgid suupistetega ning jäi ka piisavalt ruumi koerte kinnisidumiseks.

Kohtunikuks kutsusime Lilia Popova St. Peterburgist, kes on tõeline künoloogilise dünastia esindaja. Tema mõlemad vanemad olid künoloogid-kohtunikud ja tema abikaasa Gennadi Grinko nii veterinaar kui kohtunik. Nüüdseks on nende tütargi asunud õppima RKF-i kohtunike kursustele. Lilia Popova kirjeldas koeri klassikaliselt „vana kooli“ vaimus ja püüdis igale osalejale ka saadud hinnet põhjendada.

Olulisemad tulemused on esitatud allpool; kõikide osalejate hindeid-kohti ja hulka pildimaterjali võib leida meie ühingu kodulehelt. Näituse võitjaks tulid kahtlemata väärilised koerad, kuid isiklikult mulle jäi kohtuniku loogika koerte järjestamisel nii mõnelgi korral arusaamatuks. Nii jäid mõlemas tõus mõned väga head koerad parima isase/emase valimisest üldse välja. Kuigi, vaadates seda tõsiasja pisut teise nurga alt, võib arvata, et kohtuniku meelest oli häid koeri nii palju, et auhinnalisi kohti kõigile lihtsalt ei jagunud! Sellest lähtudes ei hakka koerte järjestusi üksipulgi kommenteerima, toon ära vaid minu arvates eredamad koerad, kes arvestusest välja jäid.

TP, TP JUN Jaunzembek Samuna
om.L.Mazule, Läti

VSP, VSP JUN Altybay Gairat
om.D.Vanderfiit, Tallinn

TP VET, PE4 Almas
om.S.Kubpart, Tallinn

TP KUTS Altybay Daribay
om.R.&I. Tali, Harjumaa

Kesk-aasia lambakoertest on üheks selliseks ennekõike Soomest kohale sõitnud Altybay Gurbat, kes kahetsusväärse kohtunikupoolse eksituse tõttu sai diskvalifitseeriva hinde. Sellel silmapaistval, suurekasvulisel, tugeval ja mehisel noorel isasel tuvastati hammaste vaatlusel ühe eespurihamba puudumine. Vene standardi kohaselt (mis kehtib ainult Venemaal) ongi tegemist diskvalifitseeriva veaga, kuid FCI standardile vastavalt on tegu vaid puudusega, mistõttu antud näitusel ei olnud selle koera diskvalifitseerimiseks vähimatki alust. Kuid, nagu öeldakse - pole halba ilma heata. Pisarateni nõrдинud perenaine pöördus koju naastes loomakliinikusse, kus koerale tehtud röntgenipilt näitas murdunud hamba jäänuseid lõualuus.

Vaieldamatult konkurentsivõimelised olid kaks noorteklassi emast kesk-aasia lambakoera, klassis vastavalt teise ja kolmanda „Suurepärase“ omanikud- äärmiselt „stiilse“ tõulise peaga Altybay Gyuldzhan ja Altõn Bibigul, kes aastaga on väga kenaks kasvanud

ning vaatamata kupeerimata kõrvadele-sabale näeb välja tõulise ja nägusa „asiaadina“.

Kaukaasia lambakoortel oli tänavu väga kõva konkurents, näha võis Eesti jaoks tavalult palju kenasid koeri. Mulle jäi eriti meelde väga efektne, tasakaalukas, kuid samas väga „kaukalik“ avaklassi võitja Osvan Merlin. Heas vormis oli ka meile kõigile hästi tuntud Eldorado Akmenu Gele tshempionide klassist, kelle liigselt sõjakas meelestatus segas küll tublisti tema juhitavust.

Emaste kaukaasia lambakoorte konkurents on viimastel aastatel juba traditsiooniliselt tugev. Peale auhinnasaajate tahaksin siinkohal esile tõsta küllaltki tugevatasemelise avaklassi emaseid- Amazonka iz Stolitsy Sibiry ja Grey Cardinal Daira. Mõlemad on väga tõulised, kuid samas teatud probleemidega tagajalgade ehituses. Heas vormis oli ka kolmas emane Gora, kes on profiilis väga kena, üldiselt hea liikumisega, kuid kellel avaklassi emase jaoks juba napib laiust ja üldist massiivsust.

Tahan õnnitleda ka kõiki võitjaid ning öelda tänusõnad kõigile osavõtjatele, korraldajatele ja vabatahtlikele abilistele- ilma Teieta seda üritust lihtsalt ei olekski! Ja see, milline ta saab olema järgmisel korral, sõltub ainult meist endist!

TP, TP JUN Grey Cardinal Free Cadele
om.L.Kuze, Lāti

VSP, P11 Angelically Floss
om.A.Timmi, Tallinn

TP JUN, PI2 Barny
om.G.Ruusmäe, Eesti

TP KUTS Grants Zaikons
om.L.Kuze, Läti

Inimesed näitustel

Kaija Tubli

Ei mäletagi päris täpselt, mis aastal sattusin elu esimesele koeranäitusele või kui mitmel eestimaisel erinäitusel olen käinud. Eks alustuseks sai aastaid oma koertega ringis jookstud, hiljem niisama vaatajana osaletud. Mingist hetkest hakkasid näitused (igasugused) jõudma minuni vaat' et ainult läbi fotokaamera tillukese akna. Aken küll väike, aga näha on üllatavalt palju.

Imekombel pole koertes näitustel mitte midagi eriliselt huvipakkuvat. On lihtsalt ilusamad ja natuke vähem ilusamad koerad. Tavaliselt või siis natuke vähem

tavaliselt käituvad koerad. Ja seegi kõik on mõistagi suhteline- „ilus“ või „tavaline“ on lihtsalt minu kui mingil määral teemasse süvenenud pealtvaataja väärtushinnang. Ja tegelikult üsnagi ebaoluline, sest kuidas hinnatagi näitusel koera, kelle tegelikku headust peaks näitama elu jooksul lambakarja juurest eemale peletatud või lausa mahamurtud huntide arv.

Viimasel ajal tundub mulle, et näituse kõige põnevama osa moodustavad hoopistükkis inimesed. Kahjuks ei või ma kätt südamele pannes öelda, et põnevus tähendab alati ainult positiivset kogemust. Aga see selleks.

Näitustel käijaid on väga erinevat tüüpi. Kõiki ei jõuakski üles lugeda ja mõni on suisa nii omapärane, et teda juba mingisse klassifikatsiooni naljalt ei suru.

Kõige teravamalt silmahakkavad on, nimetagem neid nii, võitjatuübid. „Kaalul on rohkem kui elu!!!“ Enne ringi minekut on nad justkui arust ära, nende pilk on klaasistunud, kõne kas siis täiesti artikuleerimata või äärmisel juhul kostub huulilt pobisevaid vihaseid repliike, millest arusaadavatena esinevad tavaliselt sõnad „segama“ ja „keskenduma“. Lähedale ära neile parem mine, koera pildistamisest natuke kaugemal ringiservast korralikult poseerides ära unistagi. Ja eest ära!, kui nad oma koera või koertega hullunult piki lindi serva liiguvad- igal juhul satud sa alati täpselt sellesse kohta, kust just neil on kõige otsem tee ringi sisenemiseks. Ka ringis on neil täiesti spetsiifiline ja kõigutamatu käitumismall. Selg on vääramatult pulksirge ja kange isegi siis, kui kummardavad kohtunikule koera hambaid näitama (võib-olla on nad lihtsalt seljast ära, ma käin siis täpselt niisuguse ebalooslikult jäiksirge seljaga), nende käsi on kehast kõrgele eemale sirutatud nagu oleks rihma otsas midagi räpast, mida tuleb iga hinna eest endast võimalikult kaugel hoida, ja mitte koerast sõber- soojust ja tähelepanu ja ebamugavas olukorras veidike head sõna ja toetust vajav elus olevus. Nagu kurjast vaimust vaevatud sööstavad nad kohtuniku märguande peale järjekordsele marsruudile. Pilk ikka klaasistunud ja kinni kas kohtuniku silmades või mingis määratlemata punktis A kuskil seitsme maa ja mere taga. Oma koera nad eriti ei näe ega vaata. Välja arvatud juhul, kui on vaja koer kohtuniku ette seisma panna- aga siingi ei huvita neid mitte koer, vaid ainult tema jalgade asetus või peahoiak. Neile on tähtis ainult see, kuidas koer välja näeb, mitte see, kuidas koer end tunneb. Koerale ainsagi südamliku

sõna ütlemine on absoluutselt välistatud. Eranditult ainus emotsionaalne välgatus esineb võitjaks kuulutamise hetkel- tavaliselt teeb „võitja“ pisikese õhkuhüppe kohapeal ja haarab korraks koera kaela ümbert (kallistab?), pilk leebub veidi, normaalne kehahoiak taastub, rihma otsas on jälle ilmselt koer, sest käsi on langetatud asendis. Inimene näib hetkeks olevat õnnelik, aga koer on kas segaduses ootamatust puudutusest või talub seda akti vapra ükskõiksusega nagu kogu eelnevatki arusaamatut tsirkust. Kui oodatud-loodetud võitu ei tule- lahkutakse kiiresti. On tuntavad pahameel, viha, pettumus; kuuldavad- väljaütlemata märkused kohtuniku ebapädevusest või lausa idiootsusest, konkurentide ebaaususest, näituse korraldajate kokkumängust, kohtuniku kinnimaksimisest jms. Teisi võitjaid ei õnnitleta.

Veel üks selgelt eristuv grupp on inimesi, kes käivad küll palju näitustel, aga neil puudub „võitjate“ ambitsioonikus. Nad on koeraga üldiselt südamlikud, tasakaalukamad, räägivad sinuga arusaadavalt nii enne kui pärast ringi. On alati lahkelt nõus oma koera pildistamise jaoks poseerima; ka enne ringi. Silmavaade selge ja arukas nii enne kui pärast ringi ja ringis viibides. Kehahoid vaba, liikuv, tavapärane-selline hoiak loob koeraski vaba ja üsna muretu meeleolu. Räägivad koeraga, ka ringis. Nende koerad on kontaktsemad, vaatavad peremehele silma, liputavad sabagi. Õnnelikud koerad. Õnnelikud inimesed. Võidu puhul väljendavad vaikset, mõõdukalt nähtavat heameelt. Kaotuse puhul võib täheldada vaikset, mõõdukat pettumust. Kaotus ega võit ei mõjuta oluliselt suhtumist koerasse. Aga miks nad näitustel käivad, on minu jaoks ikkagi saladuseks jäänud. Võib-olla on see lihtsalt midagi, mis neile meeldib-hobikorras või nii.

Siis on inimesed, kes ei käi just lausa igal näitusel, aga aeg-ajalt neid ikka näeb. Kindlasti näeb neid erinäitusel. Mis siin salata- inimestena on nad meeldivad, nendega on huvitav vestelda. Ka koertest. Isegi oma koerast rääkides räägivad nad ikkagi millestki enamast kui ainult oma koerast. Nende tähelepanu nii enne ringi, ringis kui ka pärast ringi ei ole kunagi kitsalt piiritletud näituseks nimetatava sündmusega. Sa võid rääkida nendega isegi siis, kui nad on ringis-nende adekvaatsus objektiivse reaalsuse suhtes säilib sajaprotsendiliselt. Ringis jooksevad nad oma koeraga niisamuti nagu väljaspool ringigi. Ja suhtlevad koeraga täpselt samamoodi nagu suhtlevad kodus. Nende koerad vastavad neile samaga. Võidu

puhul väljendavad mõõdukat inimlikku heameelt, kaotuse puhul mõõdukat inimlikku nõrdimust. Kaotuse puhul ei tundu neile, et nad oleksid üldse midagi kaotanud. Võidu puhul ei tundu neile, et nad oleksid võitnud midagi ilmatu suurt ja üliolulist. Nad mõistavad oma koera. Ja nende koerad mõistavad neid. Miks need inimesed näitustel käivad? On jäänud mulje, et üheks põhjuseks võib olla aretusnõuete täitmine. Erinäitustel käimine näib neile olevat lihtsalt „au-asi“. Paljudele neist on näitus meeldivaks kohaks, kus omasuguste „tõufännidega“ suhelda ja uusi koeri vaadata. Kipuvad teisi võitjaid õnnitlema.

Täiesti omaette vaatamisväärse moodustavad inimesed „maalt ja hobusega“. Tegelikult võivad nad olla ka läbi-lõhki linnainimesed. Neid näeb näitustel sama tihti kui päikesevarjutust Eestimaa taevas. Enamasti tulevadki näitusele ainult korra elus. See on küll suur sündmus nende jaoks, aga samas ei oma lõppkokkuvõttes erilist tähendust. Neil ei ole mingeid lootusi ega ootusi. Nad jumaldavad oma koera. Harilikult on koos koeraga ja tema omanikuga pisikesse autosse end kaasa pakkinud kõik sündmusest teadasaanud suguvõsa liikmed ja lähemad naabrid. Mida suurem auto, seda rohkem sugulasi-tuttavaid, nii et ka kõige suurem auto näib olevat nii või teisiti väiksem kui vaja. Enne ja pärast ringi ümbritseb koera pidevalt kaasatulnute kamp. Koeral on tavaliselt pisut halb, kuna on elus esmakordselt sellise õudusliku melu sees. Õnneks ei ole lohutajatest puudust. Toetusgrupp on ülesannete kõrgusel. Pildistamiseks võin koera poseerima paluda igal hetkel. (Ma arvan, et kui paluksin neid isegi kohtuniku kirjelduse ajal koeraga kuhugi pildistamiseks sobivamasse kohta minna, oleksid nad väga meelsasti nõus. Nii võrratut koera lihtsalt peabki pildistama!). Kogu nende tähelepanu on seotud nende armastatud koeraga. Ja oma koerast võivad nad sulle rääkida tunde. Koera esitlemisest näitusel ei tea nad suurt midagi. Klassikaliselt on kõige suurem jama hammaste näitamisega. Aga mingil imelisel kombel laabub lõpuks kõik-liikumised nähtud, kõik vidinad eest ja tagant loetud, kohtuniku kirjeldus paberil. Sugulased-tuttavad on ringi ümbritseva lindi katkemiseni sissepoole ramminud- et aga lähemalt oma koera näha ja talle igal ringil möödudes aina uusi ja paremaid soove kaasa hõigata. Siis tuleb koerte järjestamise hetk. Omanik ja kaasaelajate grupp on joovastuses. Millisele kohale koer asetub, pole oluline. Antakse mingi paber näppu, võib-olla veel mõni paber ja võib-olla

rosett ja karikas. Aga need pole olulised- oluline on „meie ...“, mis nimega iganes. Ringist väljudes neelab toetusrühm koera ja omaniku silmapilkselt. Ja nii nad lähevad. Tagasi oma pisikesse autosse, maale või kuhu. Ikka oma koera jumaldades. Nüüd mitte rohkem ega vähem kui enne.

Emase koera paaritamisest, tiinusest, kutsikate sünnist ja hooldusest.

Olga Guivan
Tõlkis Kaija Tubli

Vist küll iga emase koera omaniku jaoks on kõige tähtsamaks otsuseks see, kas oma koera paaritada või mitte. Selle teema üle võib arutleda lõpmatult, kuid antud juhul eeldagem, et asi on juba otsustatud. Vormiliselt piisab sellest, kui on täidetud olemasolevad aretusnõuded. Need määrab kindlaks tõuühing ning kinnitab Eesti Kennelliit. Praeguse seisuga nõutakse emaselt kesk-aasia või kaukaasia lambakoeralt järgmist: koeral peab olema vähemalt üks hinne „Väga hea“ tõu erinäitusest või kaks samaväärset hinnet kõikide tõugude näitusest; lisaks peab koeral olema ametlik düsplasia-uuringu tulemus. Aeg-ajalt aretusnõuded muutuvad, nii et alati tasuks täpsustamiseks pöörduda tõuühingu või Kennelliidu poole.

Kui arvestada siiski ka muid nõudmisi peale mainitud vormiliste, tahaks märkida, et kõige tähtsam on püüda võimalikult objektiivselt hinnata oma koera kui tõu esindajat. Ideaalseid koeri pole olemas ja kui ollakse võimeline kainelt aktsepteerima oma koera välimiku ja iseloomu puudusi, osutuvad otsused- kas koera üldse paaritada ning kui, siis millise partneriga- tervikuna ausamaks ja ratsionaalsemaks. Enesestki mõista peab koer paaritamise hetkel olema terve ja heas füüsilises vormis. Koera jaoks, kes on hiljuti läbi põdenud raske haiguse või trauma, võib tiinusest saada ülejõu käiv katsumus. Rasvunud koerad ei jää sageli üldse tiineks või kulgeb sünnitus raskustega. Ärge unustage koera jooksuaja ootel kontrollida vaksineerimiste kehtivust ning õigel ajal ussirohtu manustada.

Partneri valik. Seegi on väga mahukas teema, ent peatugem siinkohal põhiliselt küsimuse tehnilisel küljel. Teadaolevalt on Eesti väga väike maa ning alati ei ole sobiva isase koera leidmine riigi

piires võimalik. Seepärast tuleb olla valmis sõitma paarituseks mõnda teise riiki, ehkki, kui tegemist on koera esmase paaritusega, on kaugemale kui 500-600 km sõitmine küllaltki riskantne, kuid ka mitte lootusetu. Kõige parem, kui sobivad isased on välja valitud juba enne emase jooksuaja algust. Seejuures tuleks püüda hinnata mitte ainult isase koera välimikku, vaid saada võimalikult palju infot ka tema esivanemate, pesakonnakaaslaste ja järglaste kohta, kui viimaseid juba on. Kuna elame kõik materiaalses maailmas, siis pakutava isase asukoha kaugust hinnates tuleks eelnevalt tutvuda ka paarituse tingimustega. Oma kogemuste põhjal võin öelda, et paarituse keskmine hind jääb kuskile 300-500 euro sisse, aga võidakse küsida ka kuni 1500 euroni küündivaid summasid. Viimasel juhul peitub selle taga enamasti küll soovimatus oma isasega teatud emast koera paaritada.

Eestis on tavaks tasuda paaritusmaks peale seda, kui kutsikad on juba sündinud. Teistes maades tuleb isase koera teenuste eest maksta tõenäoliselt kohe peale paaritust, kuid sel juhul ärge unustage, et samaaegselt peate ka teie saama isase koera omaniku käest kõik tarvilikud dokumendid. Arusaamatuste vältimiseks tuleks igal juhul koostada allkirjastatud paaritusleping, milles igaks juhuks peaks olema ka kokkulepe uueks tasuta paarituseks juhul, kui emane koer antud paaritusest ei tiinestunud. Kui paarituse eest kohe ei maksta, peab lepingus seisma tasumise tähtaeg, näiteks ühe (kahe, kolme) kuu jooksul peale kutsikate sündmist.

Paarituse optimaalse aja määramine on tulemusliku paarituse kõige tähtsam moment. Oma kogemustele tuginedes ütlen, et suur osa koeri ei jää tiineks lihtsalt seetõttu, et paaritus toimub valel ajal. Väga paljud algajad koerakasvatajad, olles tutvunud paari lihtsama raamatukese või internetiartikliga, viivad koera paaritusele täpselt 10ndal päeval alates hetkest, mil nende arvates algas koeral jooksuaeg. Aga paraku on siin võimalikud mitmed erinevad variandid, mis kõik ei pruugi kahjuks lõppeda kutsikate sündmisega. Kaugeltki mitte alati ei õnnestu märgata jooksuaja esimest päeva koeral, kes on pikakarvaline ning elab pealegi õues, rääkimata sellest, et paljud emased lakuvad end väga hoolikalt. Kui teil on tõepoolest soov ise määrata jooksuaja esimest päeva, siis hakake igapäevaselt kontrollima koera häbet valge pabersalvrätiku abil. Kuid „aritmeetiline“ meetod sobiva paarituspäeva määramiseks ei tööta isegi juhul, kui jooksuaja algus on õigesti määratletud. Üldine teooria

sobiva paarituspäeva kindlakstegemiseks näeb välja umbes nii: jooksuaeg algab üsna tumeda verise eritisega, järk-järgult eritiste hulk suureneb ja värvus muutub heledamaks. Häbe suureneb märgatavalt ja kui jooksuaja alguses on ava allapoole suunatud, siis aegamisi see kerkib ning muutub nähtavaks isegi siis, kui koera lihtsalt tagantpoolt vaadata. Mõne aja möödudes (võimalikud variandid on 8-15 päeva) muutuvad eritised peaaegu läbipaistvaks, häbe pehmeks, käega katsudes „lõdvaks“. Kui koera sellel ajal sabajuure ümbrusest sügada või käega häbet puudutada, siis ta justkui tardub, viib saba kõrvale ja tõmbab häbe üles, üldiselt võtab täiesti üheselt mõistetava poosi. Tõenäoliselt on paarituseks sobivaim aeg 2-4 päev peale häbeme pehmeks muutumist. Ent nagu tihti juhtub, on „teoorias kõik ilus“, kuid tegelikkuses on võimalikud väga suured individuaalsed erinevused. Näiteks võib jooksuaeg mööduda peaaegu eritisteta või siis rohkete tumedate eritistega ajal, mil koer on paarituseks valmis. Sama suured erinevused esinevad ka koerte jooksuaegses käitumises. On emaseid, kes demonstreerivad valmidust peaaegu et esimestest päevadest peale ning mõnikord lasevad nad end ka küllaltki pika aja jooksul paaritada. Kui nüüd sekkub inimene, võib taolist koera väga kergesti paaritada tükk aega enne õiget valmidust. On emaseid, kes lasevad end paaritada ainult paari päeva vältel. Kui sellisele käitumisreaktsioonile lisada veel sõidustress, siis on praktiliselt võimatu aru saada, kas koer keeldus paaritusest stressi pärast või ei olnud ta paarituseks lihtsalt valmis. Õnneks on optimaalse paaritusaja määramiseks olemas ka üsnagi objektiivseid meetodeid. Üheks levinuimaks neist on eritiste mikroskoopiline uurimine ning vereuring hormoon progesterooni taseme määramiseks. Ise kasutan juba aastaid viimatimainitut ning ei alusta sõitu paaritusele kunagi enne, kui olen eelnevalt koerale vereanalüüsi teinud. Progesterooni taseme järgi veres saab kindlaks määrata ovulatsioonihetke (viljastumiseks sobivaimaks loetakse 3-5 ovulatsioonijärgset päeva) ning sõidu paaritusele saab planeerida juba sellest lähtuvalt. Kui olete veendunud, et märkasite jooksuaega mitte hiljem kui teisel või kolmandal päeval, tasub esimese vereanalüüsi teha 9-10ndal päeval. Vähe usutav, et teil tuleb vastuse saabudes koheselt teele asuda, kuid olenevalt tulemusest pakub arst teile edasise strateegia. Võimalik, et tuleb teha veel 1-2 analüüsi. Kui on juba ilmne, et soovitatav aeg on ligidal, võtke kindlasti ühendust isase koera omanikuga ja teavitage teda sellest.

Viimaks ometi on see aeg käes. Koera ei tohi enne paaritust või veelgi enam enne pikka sõitu toita. Paaritusele eelnevalt tehke koerale piisav jalutuskäik. Täis soolestik või kusepõis võivad takistada vajalikku „romantilist meelestatust“. Koeral peab olema vastupidav pehme kaelarihm ja tavaline tugev lühike (1-1,5m) jalutusrihm, sageli ei teeks paha ka suukorv. Kui teie valitud isane kuulub kogenud kasvanduseomanikule, oskab ta harilikult ise paaritusprotsessi juhtida ning leiab vajadusel abilisi. Vaatamata sellele käib teie esmaste kohustuste hulka oma koera pea ja kogu eeskeha kindel fikseerimine. Siinkohal rõhutan veelkord, et säästate oma käsi kasutades koeral pehmet kaela- ja jalutusrihma kõikvõimalike ketikeste asemel.

Paljudes küllalt suurtes kasvandustes on isased koerad harjunud paaritama ilma eriliste „armastuse eelmängudeta“- neile pakutakse lihtsalt inimeste poolt hästi fikseeritud emast koera. Jätkem siinkohal süvenemata teemasse „on see hea või halb“. Nii toimitakse sageli seetõttu, et mitte kõik emased ei ole kohe valmis vabatahtlikuks paaritumiseks, igaüks neist vajab erinevalt aega, et vabaneda sõidustressist ja korralikult kavaleriga tutvuda. Ja on ka emaseid, kel pole midagi selle vastu, et alustuseks isiklikult kavaleri võitlusomadusi testida. Kuid meil, inimestel, on ju ikka kuhugi kiire, tahame, et kõik sujuks ettekatsetud plaanide kohaselt ning seetõttu näebki see täiesti loomulik protsess tihti peale välja üsna sarnaselt vägistamisele. Ometigi enamikel juhtudel, kui emane on eelnevalt korralikult jalutatud ning saanud kasvõi veidi aega läbi aediku isasega nuhutada ja suhelda, kulgeb paaritus väga tõenäoliselt ilma eriliste probleemideta. Vaid neil harvadel juhtudel, kui emane on juhimatult agressiivne või muutub hüsteeriliseks või isane ei ilmuta emase suhtes mingit huvi, maksab oma plaanidest loobuda või vähemasti üritada uuesti mõne aja möödudes. Selliste käitumiste põhjusteks võivad olla nii valesti määratletud paaritusaeg, ajutine tervisehäire kui ka tõsised hormonaalsed ja/või psüühilist laadi korratused- ja haigetelt loomadelt järglaste saamine ei too kasu kellelegi. Pärast edukat paaritust viige koer autosse. Kõik need aastad, mil olen paaritanud koeri vereanalüüside põhjal, ei tee ma ka korduspaaritusi. Kui olete oma koera paaritanud eritiste värvi, käitumise jms. põhjal, on mõttekas teha korduspaaritus, aga mitte varem kui 36 tundi peale esimest. Liigne pole ka meelde tuletada, et kogu jooksuaja vältel ning vähemalt 7 päeva pärast paaritust peab

koer olema kindlalt isoleeritud- teadupärast toimuvad just juhuslikud paaritused ootamatult kiiresti ja kipuvad olema äärmiselt tulemuslikud.

Paaritusele järgneva kuu veedab omanik tavaliselt kahtluspiinades- kas koer jäi tiineks või mitte. Tundub, et mingeid 100%-list tõenäosust andvaid tunnuseid ei eksisteeri, kuid ometi võib tiinuse kaudseiks tunnusteks lugeda järgmist: tavapäraest mõõtmest mõnevõrra suurem häbe, 10nda ja 20nda päeva vahel võib sageli täheldada vähese, üsna paksu eritise voolust, mis on harilikult valkjas või harvem pruunikas, tähelepanelik omanik võib juba kolmandal nädalal märgata pisut suurenenud ja roosakamaks muutunud nisasid. Esimene kuu ei nõua tulevase ema elus mingeid erilisi muudatusi- ta vajab nagu ikka kvaliteetset, kuid mitte suuremat hulka toitu ja piisavat füüsilist koormust pikkadelt jalutuskäikudelt või ratta kõrval jooksmisest. Tasub meele hoida, et ületoidetud ja füüsiliselt nõrkadel koertel on tihti ka nõrk sünnitegevus. Üsnagi kindlaks tiinuse tunnuseks võib pidada viiendal paaritusjärgsel nädalal esinevaid läbipaistvaid limaseid eritisi. Ka kõht ning piimanäärmed hakkavad sel ajal kiiresti suurenema. Mõistagi võib tiinust määrata peale 30ndat paaritusjärgset päeva ka ultraheli abil, kuid ma ei näe küll erilist mõtet koerale lisastressi tekitada ning pealegi- olukorda muuta pole ju enam võimalik. Tiinuse teisel poolel võib koera söögikogust suurendada kolmandiku võrra. Kui söödate koera naturaalse toiduga, rikastage menüüd kohupiima, munade (ideaalis vutimunade), erinevat sorti lihaga, lisage toorest maksa ja südant. Paar korda nädalas võib anda toorest rasvast kala (lõhe, forell, heeringas). Kasulik on ka mõned korrad nädalas anda pool soolaheeringat. Peamine on teada mõõtu. Mina ei anna koertele mitte mingisuguseid kunstlikke vitamiine ega toidulisandeid, kuid põhilise osa nende ratsioonist moodustavad toored lihaproductid. Kuivtoidu eelistajad peavad järk-järgult üle minema energiarikkamatele toitudele, milledeks on tavaliselt väikestele kutsikatele mõeldud toidud. Vajaliku infot on parem uurida vahetult koeratoidu müüjalt. 10-14 päeva enne oletatavat poegimist antakse koerale ussirohtu. Väga tõsised treeningud võib lõpetada, kuid jalutuskäigud peavad kindlasti jätkuma, tiine koer ei tohi „seisma jääda“. Viimased 7-10 päeva hakkab koer muidugi ise pikematest jalutuskäikudest keelduma, sellisel juhul ei maksa koera sundida.

Tiinuse normaalseks kestuseks loetakse 59-63 päeva. Vaid ühel korral elus olen näinud enneaegset sünnitust kesk-aasia lambakoeral (kääbustõugudel juhtub seda üsna sageli)- 53ndal tiinuspäeval sünnitas koer täiesti eluvõimelise pesakonna. Muide, just sellest pesakonnast on pärit paljudele meist tuntud koer Almazmitmete erinevate maade tšempion. Väikesearvuliste pesakondade (1-2 kutsikat) sünn algab tavaliselt ettenähtust hiljem, võib juhtuda, et isegi 68-70ndal päeval. Kui koer tunneb end seejuures normaalselt ja ei ole märgata mingeid patoloogilisi eritisi (halvalõhnalisi, värvunud), ei ole muretsemiseks põhjust- sünnituse aeg pole veel lihtsalt kätte jõudnud. Tähelepanelik omanik saab lähenevast poegimisest aimu koera muutunud käitumisest- koer näib kuidagi „mõtlik“, justkui kuulates seda, mis toimub tema sees. Paljud koerad loobuvad päev-kaks enne poegimist toidust, kuid on ka neid, kes valmis sööma viimase hetkeni. Mõned emased hakkavad juba kaua enne poegimist omale urgu kaevama, mõnedel tuleb pesa-mõte pähe paar päeva või isegi paar tundi enne poegimist. Nii või teisiti ei käi uru-sünnitus tõenäoliselt peremehe plaanide sisse ning seetõttu ei maksaks koera viimastel päevadel pikemaks ajaks omapäi õue jätta. Teie poolt poegimiseks ettenähtud kohaga tuleb koera juba varem tutvustada. Koht ei pea üldsegi olema hästi kōetav, kuid seal ei tohi olla tõmbetuult. Kui poegimisruum pole üldse kōetav ja õues on talv, tasub valmistada kuut, mille koer oma kehaga ise soojaks suudab kōtta. Kuudis poegimise miinus seisneb eelkōige selles, et omanikul on endal väga ebamugav sinna pugeda- tuleb ju kutsikaid

vaadata, aluspanu vahetada jne. Olen peaaegu juba valmis mõelnud ideaalse poegimiskoha plaani, kuid paraku ei ole see veel realiseerunud. Seni poegivad mu koerad harilikult ahjuga kōetavas (soojust on kerge reguleerida),

laudadest põrandaga ruumis, mille ilmseks puuduseks minu jaoks on see, et pisut suuremaks kasvanud kutsikatel puudub võimalus ise soovikohaselt õue pääseda. Sellest johtuvalt võib kutsikate õue viimine ilmast olenevalt hilineda. Olen aga täiesti veendunud, et mida varem meie tõugude kutsikad välitingimustes elama hakkavad, seda parem nende arengule ja kergem kasvatajale endale.

Üheks ilmselgeks algava poegimise tunnuseks on raske hingamine, mis kaasub algavate kokkutõmmetega. See tähendabkoer kord puhub nagu vedur, siis jälle rahuneb. See võib kesta väga erineva aja- mõni hakkab hingeldama ööpäev varem, aga mõni võib juba poole tunni pärast esimese kutsika ilmale tuua. Kuni ei ole näha värvunud veriseid või ka rohekaid eritisi, ei maksa kutsika sündi veel oodata. Kahtlemata on sünnitus väga ärev hetk nii koerale kui omanikule, kuid ei maksa unustada, et terve ja tugeva koera jaoks on tegu täiesti normaalse füsioloogilise protsessiga. Õnneks on kesk-aasia ja kaukaasia lambakoerad seniajani enamuses hea tervise ja tugevate instinktidega, mis võimaldab neil normaalselt sünnitada ja suurepäraselt ise kutsikate eest hoolitseda. Veterinaarset abi läheb tarvis vaid äärmiselt harvadel juhtudel. Esmasünnitajatest koerad on alguses sageli närvilised ja võivad kokkutõmmete ajal õue küsida- ärge seda neile keelake, kuid ärge koera rihmast lahti laske, sest suure tõenäosusega jookseb ta oma rajatud urgu või kuskile mujale varjatud paika. Igaks juhuks võtke õue kaasa puhas riidetükk, sest juhtub sedagi, et pissima asunud koer hakkab sealsamas ka poegima. Reeglina asub koer vastsüündinud kutsikat aktiivselt lakkuma, vabastades teda lootekestast (kui kutsikas selles sündis) ning siin ei maksa koera segada! Mõnikord satub esmasünnitajast koer oma esimest vastsüündinud kutsikat nähes segadusse. Sellisel juhul tuleb teil endal lootekestad katki rebida ning tõmmata sõrmedega katki ka nabanöör (nii veritseb see palju vähem kui kääridega lõigatult). Seejärel hõõruge kutsikat energiliselt puhta lapiga kuni ta häälitsema hakkab. Tehke seda kõike otse koera nina all ning peagi hakkab ta ise oma loomingut innukalt lakkuma ja uurima. Täiesti võimalik, et koeraema tegevused näivad teile natuke karmidena, kuid suruge sekkumise soov alla ning lubage koera instinktidel täiel määral väljenduda, usaldage teda! Pärast esimese kutsika ilmaletulekut soovitan jätta koer omaette ja tegeleda pool tunnikest omaenda asjadega, võimalik, et pisut head konjakit aitab teil veidi lõõgastuda.

Mõistagi tasub aeg-ajalt vaatamas käia, kas kõik on korras, imetleda vastsündinuid, vahetada määratud aluspanu puhta vastu. Allapanuks kasutan poegimise ajal ja sellele järgneval paaril päeval ajalehti. Linadesse ja riietesse suhtun täiesti eitavalt, kuna iga järjekordse kutsika sünni eel hakkavad koerad energiliselt kraapima, ühest kohast teise liikuma ja võivad juba sündinud kutsika hõlpsasti riiete alla matta. Kui kutsikad on sündinud ja koer rahunenud ning magama jäänud, on siiski hea teha koerale väike jalutuskäik. Ilmselt tuleb teda selleks veidi sundida kuna noor ema keeldub tavaliselt veel mitu päeva kutsikate juurest lahkumast. Sellele vaatamata jääge endale kindlaks, sest juhul kui mõni kutsikas jäi veel sündimata, soodustab kerge liikumine emaka kokkutõmbeid ning poegimine jätkub. Peale poegimistegevuse lõppemist kombake igaks juhuks tähelepanelikult koera kõhtu- libistage sõrmi aeglaselt mõlemalt poolt kõhtu alates viimastest roietest kuni kubeme piirkonnani. Sündimata kutsikas on sõrmede all tuntav selgepiirilise kõva moodustisena. Sagedamini esineb selliseid „viivitusega“ kutsikaid suurte pesakondade (rohkem kui 10 kutsikat) puhul. Väga tõenäoliselt sünnib seegi kutsikas ise, võimalik, et mõne tunne pärast, ent olukorral tuleb silm peal hoida. Kõik normaalselt arenenud, elujõulised kutsikad suudavad iseseisvalt emani roomata ja nisa leida. Osad kutsikad näivad sünnijärgselt mõneti aeglasemad kui teised, kuid ema soojus ja energiline lakkumine sunnivad peagi ka neid asuma võitlusse emapiima eest. Poegimise lõppedes jalutage koera ja pakkuge talle mingit vedelat toitu (keefir keedetud munaga, vedel riisitumm kanapuljongis või lihtsalt kanapuljong). Vahetage koera aseme allapanu ja jätke koer omaette. Esimestel poegimisjärgsetel päevadel jälgige hoolega koera väljaheiteid, sest poegimise kestel söödud päramised põhjustavad mõnikord seedekorratusi. Kõhulahtisust tuleb ravida silmapilkselt, enne kui see tabab vastsündinuid! Selle tarbeks peaks kindlasti olema varutud mõnd absorbenti (kasvõi aktiivsütt) ja preparaate, mis soodustavad soolestiku normaalse mikrofloora taastumist ning kindlasti peab reguleerima ka imetava ema toitumist. Järgneva kolme nädala jooksul seisneb teie töö põhiliselt koeraema toitmises ja allapanu vahetamises. Veidike juba sirgunud kutsikate pesas on mugav kasutada saepuru. Selle töö lisaplussiks on võimalus jälgida, kuidas väikesed elutombukesed iga tunniga muutuvad. Kahenädalastel kutsikatel peab võib-olla juba küüsi lõikama, et nad ema ei

kriimustaks. Kuni kaheksa kutsikaga pesakonnas ei ole lisatoitmist enne kolmandat nädalat vaja. Väikeses pesakonnas (1-4 kutsikat) jagub emapiima isegi kuni kuuks ajaks. On tõestatud, et varajane ületoitmine mõjub hävitavalt kasvavate kutsikate tugi- ja liikumisaparaadile. Esimese lisatoiduna kasutan harilikult maitsestatamata jogurtiga segatud veisehakkliha. Kui lisasööta pakutakse õigeaegselt, söövad kutsikad probleemideta kohe esimesel korral. Kuivtoidu pooldajatel tuleb krõbinad leotada puderjaks massiks. Üsna paljudel koeratoidu tootjatel leidub sobivat toitu ka nii väikestele kutsikatele. Neljandal elunädalal tuleb kutsikatele ja nende emale ussirohtu manustada ning korrata seda kahe nädala pärast. Kordan- mida varem kutsikad õue elama asuvad, seda parem nende füüsilisele ja psüühilisele arengule. Seal on neil võimalus värsket õhku hingata, saada osa meie üsnagi piiratud päikesevarudest ja vabalt teineteisega mängida ning joosta.

Valvekoerte koolitus.

2010 aasta kevadel sõitsin koos oma kesk-aasia lambakoera Gyuldzhan'iga Soome, et osaleda kesk-aasia ja kaukaasia lambakoerte valveomaduste testis Vadim Katsnelsoni juhendamisel. Minu 17-kuune koer ei lülitunud oma kondi kaitsmisse „kurikaela“ eest küll kohe, kuid saime eksamineerijalt siiski auväärse „nelja“. Teisi osavõtjaid jälgides panin tähele, et mitte kõik kesk-aasia ja kaukaasia lambakoerad ei ole võimelised peremehe või tema territooriumi kaitseks ning mõistsin, et koera valveomaduste avamiseks ja täiustamiseks läheb vaja vastavaid treeninguid. Peale pikaajalist vestlust Vadim Katsnelsoniga sain teada, et Ukrainas (Kiievi eeslinnas) asub Valvekoerte Kool „Ares“, kus õpetatakse mitte ainult koeri, vaid ka „tõenäolisi vastaseid“, kes oskaksid nende koertega pädevalt töötada.

Vastavalt kokkuleppele mainitud kooli juhi Valeri Võssotskiga õnnestuski mul 26.oktoobrist 1.novembrini osaleda vastaval koolitusel ja praktikal. Seal nägin, millise hoolivuse ja

professionaalsusega kohtlevad treenerid koeri- iga koera jaoks leitakse individuaalne lähenemine, sest koerad, nagu inimesedki, on ju kõik erinevad. Sain rohkesti kasulikku informatsiooni ja võimaluse paljutki ise proovida. Nüüd olen veendunud, et sellised tõud nagu kesk-aasia ja kaukaasia lambakoer, peavad oskama täita neile ettenähtud eesmärgi- valvata ja kaitsta oma armastatud peremeest ja tema „karja“.

P.S. Võimalust kasutades tahaksin tänada Valeri ja Veronika Vössotskit, Vadim Katsnelsoni, Danil Dolzhikovit ja teisi võrratuid inimesi, kellega „Areses“ tutvusin, nende pühendumuse ja teadmiste eest, mida nad nii heldelt minuga jagasid. АITÄН ТЕИЛЕ!

Neid, kes on huvitatud koera valveomaduste arendamise treeningutest, palun minuga ühendust võtta.

Vadim Tugo
tel.5049214

Школа охранных собак.

Весной 2010 года вместе со своей среднеазиатской овчаркой Гюльджан я отправился в Финляндию, чтобы принять участие в тестировании охранных качеств собак породы кавказская и среднеазиатская овчарка, проводил тестирование Вадим Кацнельсон. Моя 17-месячная собака, хотя и не сразу, но всё

же включилась в охрану своей кости от «злоумышленника», получив почётную «четвёрку» от экзаменатора. Наблюдая за остальными участниками я увидел, что в данный момент не все собаки породы КО и САО пригодны для охраны хозяина и его территории. А для раскрытия и совершенствования охранных качеств собак нужны специальные занятия. После долгих расспросов Вадима Кацнельсона, я узнал, что на Украине, в пригороде Киева есть Школа Охранных Собак (ШОС) «АРЕС», где обучают не только собак, но и «вероятных противников»

(ВПР) для грамотной работы с этими собаками.

С 26 октября по 1 ноября, по договорённости с руководителем ШОС «АРЕС» Валерием Высоцким, мне удалось пройти обучение и стажировку на инструктора ВПР. Там я увидел, с какой любовью и с профессионализмом, специалисты из ШОС «АРЕС» обращаются с собаками. К каждой собаке разный подход, т.к. собаки, как и люди – все разные. Я получил много полезной информации, и смог многое проверить на себе. Теперь я уверен, что такие породы, как КО и САО, должны уметь правильно выполнять своё предназначение – охранять и защищать своего любимого хозяина и его «стаю»!!!

P.S. Пользуясь возможностью, хочу поблагодарить Валерию и Веронику Высоцких, Вадима Кацнельсона, Данилу Должикова и других замечательных людей, с которыми я познакомился в ШОС «АРЕС» за их увлечённость своим делом и знания, которыми они щедро поделились со мной. СПАСИБО ВАМ!

Всех заинтересованным в занятиях по развитию охранных качеств собак приглашаю связаться со мной по тел.5049214

Вадим Туго

Спецвыставка 2010 г.

Ольга Гуйван

Безусловно, главным событием этого года для нашего общества стала специализированная выставка. В этом году она оказалась еще и юбилейной — десятой. Очень приятно, что многие члены нашего общества не забыли об этом и подготовили большое количество персональных призов для этой выставки. Оказалось, что на сравнительно небольшое количество членов нашего общества приходится целых 6 зарегистрированных питомников и все они предоставили призы! Но вот количество участников явно не дотягивало до рекордного — на месте оказались лишь 21 среднеазиатская овчарка (из 24 зарегистрированных) и 24 кавказских овчарки (из 26 зарегистрированных). По объективным причинам мы вынуждены были сменить привычное всем место проведения выставок, и, хотя не все сразу нашли новое место, всё же опоздавших в свои ринги не было. Новая площадка

оказалась вполне удобной, удалось разместить и просторный ринг, и палатки с буфетом, было и достаточно места, чтобы привязать собак.

Экспертом на выставку была приглашена Лилия Николаевна Попова из Санкт-Петербурга, представительницей целой кинологической династии. Оба её родителя были экспертами-кинологами, её муж, Геннадий Гринько, — ветеринарный врач и также эксперт, а сейчас и дочь, Екатерина Гринько, учится на курсах экспертов в РКФ. Лилия Николаевна, вполне в духе «старой школы» давала подробные описания, и старалась объяснить каждому экспоненту свою оценку.

Полные результаты и большое количество фото опубликованы на нашем сайте. Победителями выставки, конечно, стали достойные собаки (см.фото на стр.3,4,5). Но лично мне далеко не всегда оказалась понятной логика судьи при расстановках. Так, в обеих породах несколько очень достойных собак оказались вне расстановки при соревновании на выбор лучшего кобеля / суки. Хотя, если посмотреть на этот факт немного с другой стороны, то можно считать, что по-мнению судьи было так много хороших собак, что не всем хватило почётных мест!!! Исходя из вышесказанного, подробно комментировать расстановку не возьмусь, а лишь отмечу ярких, по моему мнению, собак, не вошедших в расстановку.

В породе среднеазиатская овчарка это, конечно, прежде всего, приехавший на выставку из Финляндии Алтынбай Гурбат, дисквалифицированный по досадной судейской ошибке. У этого яркого, крупного, крепкого и мужественного молодого кобеля, при осмотре зубов было обнаружено отсутствие одного второго премоляра, что является дисквалифицирующим пороком по российскому стандарту (действующему только на территории России) и допускается как лишь недостаток по действующему стандарту FCI. Т.е. Никаких оснований для дисквалификации собаки на данной выставке не было. Но, как говорится, нет худа без добра! До слёз расстроенная хозяйка, возвратясь домой, обратилась в клинику, где кобелю сделали рентген челюсти и обнаружили обломки недостающего зуба, что и было засвидетельствовано в соответствующем сертификате.

Безусловно, конкурентоспособными были 2 суки промежуточного класса, получившие там соответственно, 2-е и 3-е «отлично» -

Алтынбай Гюльджан, обладающая исключительно «стильной», породной головой, и Алтын Бибигюль, очень похорошевшая с прошлого года, и, несмотря на некупированные уши и хвост, смотревшаяся очень ладной, породной азиаткой.

В породе кавказская овчарка в этом году конкуренция была очень сильной, на месте оказалось необычно много для наших краёв сильных собак. Мне запомнился очень эффектный, уравновешенный, но в то же время очень «кавказистый» победитель открытого класса Осван Мерлин. В хорошей форме находился и хорошо всем у нас известный Эльдорадо Акмену Геле, выставлявшийся в классе чемпионов. Правда, последний находился в излишне боевом расположении духа, что сказалось на его управляемости. Конкуренция среди сук кавказцев традиционно высока все последние годы. Кроме призёров, здесь хотелось бы отметить сук из довольно сильного открытого класса, - Амазонку из Столицы Сибири и Грей Кардинал Дайру, обе суки очень породные, но у обеих имеются определённые проблемы в строении пояса задних конечностей. В неплохой форме находилась и третья сука Гора, в профиль очень красивая, обладающая хорошими движениями, но для открытого класса ей начинает нехватать ширины и общей массивности. Поздравляю победителей и благодарю всех участников, членов оргкомитета и просто добровольных помощников, без всех Вас мероприятие просто не состоялось бы! И каким ему быть в следующий раз зависит только от нас всех!

ШКОЛА ЗАВОДЧИКА

Ольга Гуйван

Пожалуй, самое главное решение со стороны владельца суки это «вязать – или не вязать»! Рассуждать на эту тему можно очень долго, но в данном случае мы предполагаем, что этот вопрос уже решён. Формально для этого достаточно выполнения общих требований, предъявляемых к производителям. Требования эти выдвигаются породным обществом и утверждаются Эстонским Кеннель Союзом. В настоящее время для суки среднеазиатской/ кавказской овчарки требуется

наличие 1 оценки не менее, чем «очень хорошо», полученной на спецвыставке, или 2 таких оценок, полученных на обычных выставках, также необходимо наличие официального результата исследования на дисплазию. Раз в несколько лет эти требования меняются, для уточнения стоит обратиться в породное общество, или в ЭКС. Если всё же чуть отвлечься только от формальных требований, то хочется отметить, что, пожалуй, самое главное в принятии решения о следующем шаге – постараться насколько это возможно объективно оценить свою любимую собаку, как представителя породы. Нет собак идеальных и если вы способны трезво воспринимать недостатки экстерьера и характера своей собаки, то и принятие решения о вязке и выборе партнёра будет более честным и рациональным. Конечно, на момент вязки собака должна быть здорова и находиться в хорошей физической форме. Для собаки, перенесшей недавно тяжёлое заболевание или травму, беременность может оказаться слишком тяжёлой нагрузкой. Вязки ожиревших животных часто не оканчиваются беременностью, а роды оказываются осложнёнными. Не забудьте в ожидании течки проверить не пропущены ли сроки вакцинации, а также заблаговременно дать противоглистные препараты.

Выбор партнёра. Тоже очень объёмная тема, но остановимся в основном на технических сторонах вопроса. Эстония, как известно, страна очень небольшая, и далеко не всегда возможно найти подходящего кобеля в её пределах. Поэтому будьте готовы, что возможно придётся поехать на вязку в другую страну, хотя, конечно, если сука вяжется впервые, ехать более чем за 500-600 км довольно рискованно, хотя и не безнадежно. Лучше очертить себе круг предполагаемых партнёров чуть раньше, чем начнётся течка у суки. При этом постараться не только оценить кобелей внешне, а узнать как можно больше об их предках, однопомётниках и потомках, если таковые уже имеются. Так как все мы живём в материальном мире, то кроме оценки расстояния до предполагаемого кобеля стоит заранее осведомиться об условиях вязки. Согласно моему опыту, средняя стоимость вязки обычно укладывается в 300-500 евро, но есть и запросы сумм до 1500 евро, хотя обычно такой суммой скорее скрывают нежелание вязать определённых сук. В

пределах Эстонии расчёт за вязку обычно производится уже после рождения щенков, если же вы приезжаете на вязку в другую страну, с большой вероятностью, оплатить услуги кобеля надо сразу после вязки, но в этом случае, не забудьте, что все необходимые со стороны владельца кобеля документы должны быть тоже получены сразу. Чтобы избежать недоразумений в любом случае стоит подписать договор о вязке, где на всякий случай стоит оговорить и возможность повторной бесплатной вязки, если сука осталась пустой. Если вязка не оплачивается сразу, то в договоре надо обязательно оговорить срок оплаты, например, в течение месяца (двух/трёх) после рождения щенков.

Определение оптимального времени вязки. Один из самых важных моментов для результативной вязки. По моему опыту большая часть «пустых» вязок случается именно из-за вязок, состоявшихся в неправильное время. Очень многие начинающие заводчики, прочитав пару незамысловатых книжек или статей в интернете, приводят суку на вязку, отсчитав строго 10 дней с того момента, который они сами посчитали началом течки. Увы, здесь возможны очень разные варианты, которые, к сожалению, далеко не все закончатся рождением щенков. Заметить первый день течки у длинношёрстной, да еще и живущей во дворе собаки получается далеко не всегда, к тому же многие суки очень тщательно вылизывают себя. Если уж вы действительно хотите определить первый день течки, то начинайте ежедневно проверять петлю собаки при помощи белой салфетки. Но помните, что даже при правильно определённом первом дне течке, «арифметический» метод определения дня вязки не работает! Общая теория выбора правильного дня вязки примерно такова: течка начинается с довольно тёмных кровянистых выделений, постепенно количество выделений увеличивается, цвет их светлеет, заметно увеличивается и петля, причем если в начале течки отверстие петли направлено вниз, то постепенно оно поднимается и становится заметным даже при взгляде сзади на собаку. Через некоторое время (возможны варианты от 8 до 15 дней) выделения становятся практически бесцветными, петля мягкой, «вялой» на ощупь. Если в это время почесать собаку около хвоста, или потрогать петлю, она замирает, отводит хвост, поднимает петлю, в общем, принимает совершенно

недвусмысленную позу. Скорее всего, идеальным временем вязки станет 2-4 день после размягчения петли. Но... как часто это бывает «гладко было на бумаге...», число всевозможных индивидуальных особенностей очень велико. Начиная от почти бескровных течек, до обильных цветных выделений в момент готовности, также велико и разнообразие поведенческих реакций, есть суки, всячески демонстрирующие готовность практически с первых дней течки, причём иногда они даже допускают вязку довольно длительное время, а уж при вмешательстве людей такую суку легко повязать задолго до истинной готовности, и, в тоже время, встречаются суки, допускающие вязку буквально в течение только пары дней. Если к таким смазанным поведенческим реакциям еще добавить стресс от поездки, то понять сопротивлялась сука вязке от стресса, либо от того, что просто была еще не готова, практически невозможно. К счастью, существуют достаточно надёжные объективные способы определения оптимального срока вязки. Наиболее распространённые – это исследование под микроскопом выделений, взятых из петли, и исследование крови на уровень содержания в ней гормона прогестерон. Я уже много лет пользуюсь последним, и никогда не сяду в машину, чтобы отвезти собаку на вязку, не сделав ей предварительно анализ крови. По значению уровня прогестерона в крови можно определить точку овуляции (наиболее благоприятным для зачатия будет 3-5 день после овуляции), и, исходя из этого, уже планировать свою поездку. Если вы уверены, что заметили течку не позднее 2-3 го дня, то первый раз стоит взять кровь на анализ на 9-10 день, вряд ли вам придётся, сразу получив ответ, ехать на вязку, но в зависимости от результата, врач предложит дальнейшую стратегию, возможно, понадобятся еще 1-2 анализа. Когда становится очевидно, что желаемый срок близок, обязательно свяжитесь с владельцем кобеля и сообщите ему об этом.

Наконец, час X настал. Перед вязкой, а тем более перед дальней дорогой кормить собаку не следует. Обязательно хорошо выгуляйте собаку перед вязкой. Неопорожнённый кишечник и мочевой пузырь могут помешать ей настроиться на нужный «романтический лад». На собаке должен быть надет надёжный мягкий ошейник, обычный крепкий короткий (1-1,5м)

поводок, часто не мешает и намордник. Если выбранный вами кобель принадлежит опытному владельцу питомника, то обычно он сам хорошо умеет управлять процессом вязки и, при необходимости, имеет помощников. Но, несмотря на это, вашей прямой обязанностью остаётся надёжная фиксация головы и всей передней части суки, еще раз повторюсь, что надетый на суку крепкий мягкий ошейник и поводок, в отличие от цепочек, сбережёт ваши руки. Не будем углубляться здесь – хорошо это или плохо, но во многих достаточно больших питомниках кобели приучены вязать без особых «любовных прелюдий», им просто предлагается хорошо зафиксированная при помощи людей сука. Делается это чаще всего потому, что не все суки сразу готовы к добровольной вязке, каждой из них требуется разное время, чтобы оправится от дорожного стресса, хорошо познакомиться с кавалером, есть и такие, что для начала не против и лично проверить «бойцовые» качества жениха, но ведь мы, люди, чаще всего куда-то спешим, хотим, чтобы всё шло именно по нами выдуманному плану, вот и выглядит часто вполне естественный процесс очень похоже на изнасилование. Всё же, в большинстве случаев, если сука предварительно хорошо выгуляна и имела хоть небольшое время обнюхаться и пообщаться с кобелём через ограду, с большой вероятностью вязка произойдёт без особых проблем. В тех редких случаях, если сука проявляет неуправляемую агрессию, или впадает в истерику, или кобель не проявляет интереса к суке и не делает самостоятельных попыток повязать, стоит отказаться от своих планов, или по крайней мере попробовать повторить попытку через некоторое время. Причиной такого поведения может быть как неправильно определённое время вязки, временное нездоровье, так и серьёзные гормональные и/или психические расстройства, а получение потомства от больных животных никому не принесёт пользы. После успешно завершившейся вязки отведите собаку в машину. Все последние годы, если я вяжу сук по результатам анализов на прогестерон, я не делаю контрольных вязок. Если же вы вязали суку, ориентируясь на цвет выделений, поведение и т.д., то есть смысл повторить вязку, но не ранее, чем через 36 часов после первой. Не лишним будем и упомянуть, что всё время от начала течки и не менее 7 дней после вязки сука должна быть надёжно изолирована, как

известно, именно нежелательные случайные вязки происходят неожиданно быстро и оказываются очень результативными.

Следующий после вязки месяц владелец обычно проводит мучимый догадками – беременна ли его любимица. Пожалуй, никаких 100% подтверждающих знаков не существует, но всё же, как косвенные признаки, могут расцениваться: несколько увеличенная петля, так и не вернувшаяся к обычным размерам, довольно часто между 10 и 20 днями можно наблюдать небольшие, довольно густые выделения из петли, обычно беловатого, но иногда бывает и бурого цвета, внимательный владелец может уже на третьей неделе заметить чуть увеличенные и порозовевшие соски молочных желёз. Этот месяц не требует никаких особых изменений в жизни будущей матери, как и обычно она нуждается в качественном, но не увеличенном рационе и достаточных физических нагрузках в виде длительных прогулок или пробежек за велосипедом. Помните, что часто перекормленные и физически слабые собаки имеют и слабую родовую деятельность. Довольно надёжным признаком состоявшейся беременности может считаться появление на пятой неделе после вязки слизистых прозрачных выделений из петли. После этого срока начинается и довольно быстрое увеличение живота и молочных желёз. Конечно, после 30 дней подтвердить беременность можно и ультразвуковым исследованием, но лично я не вижу никакого смысла причинять этим дополнительный стресс собаке, ведь изменить ситуацию уже никак невозможно. Во второй половине щенности рацион суки можно увеличить на треть. Если вы кормите собаку натуральными кормами, то стоит обогатить рацион творогом, яйцами (в идеале – перепелиными), разными сортами мяса, добавить сырую печень, сердце. Пару раз в неделю можно дать сырую жирную рыбу (лосось, форель, сельдь), также полезно будущей матери получать пару раз в неделю по половинке солёной селёдки. Главное, во всём знать меру. Я не даю никаких искусственных витаминов и добавок собакам, но основную часть их рациона составляют сырые мясные продукты. Те, кто кормит собаку сухими кормами, должны постепенно переходить на более калорийные сорта, это обычно корма, предназначенные для кормления маленьких щенков, о необходимом виде корма лучше осведомиться прямо у продавца кормов. За 10- 14 дней

до предполагаемых родов надо дать собаке противоглистный препарат. Какие-то серьёзные тренировки можно прекратить, но прогулки должны остаться обязательно, будущая мать не должна залёживаться. Конечно, в последние 7-10 дней она сама начнёт отказываться от длительных прогулок, и в этом случае не стоит настаивать.

Нормальная продолжительность беременности 59-63 дня.

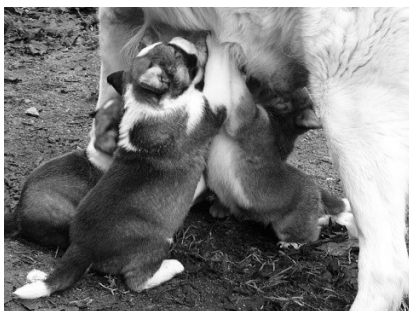
Мне приходилось лишь однажды наблюдать преждевременные роды у азиатки (у карликовых пород это встречается достаточно часто), на 53-й день сука родила вполне жизнеспособный помёт, кстати, в этом помёте родилась и многим у нас известная собака, чемпионка всяких разных стран, Алмаз. При малочисленных помётах (1-2 щенка) роды часто происходят позднее обычного, бывает и на 68-70-й день. Если собака чувствует себя нормально, нет никаких патологических выделений (с неприятным запахом, окрашенных) – нет причин для беспокойства, срок родов просто еще не подошёл. Внимательный владелец может узнать о приближающихся родах по изменениям в поведении собаки – она становится «задумчивой», как бы прислушивающейся к тому, что происходит внутри неё. Многие отказываются от еды за день-два до родов, но есть и такие, что готовы перекусить до последней минуты. Некоторые суки начинают копать себе норы задолго до родов, некоторые задумываются о логове буквально за несколько дней, или даже часов. Но скорее всего роды в норе не входят в планы хозяина, поэтому в последние дни не стоит оставлять суку надолго одну во дворе. С местом, отведённым вами для родов, собаку стоит познакомить заранее, оно не обязательно должно быть хорошо отапливаемым, но там не должно быть сквозняков, если помещение совсем не отапливается, а на дворе зима, то стоит соорудить будку, которую собака сможет согреть своим телом. Неудобство родов в будке заключается, прежде всего, в том, что владельцу очень неудобно самому залезать туда, чтобы осмотреть щенков, поменять подстилку и т.д. У меня уже почти созрел план идеального помещения для щенения, но он, к сожалению, пока не воплощён в жизнь. Пока суки обычно рожают у меня в помещении с печным отоплением (интенсивность которого легко регулировать) и ровными деревянными полами, его отчётливым

минусом для меня является невозможность прямого выхода на улицу уже подросших щенков, поэтому, в зависимости от погоды, выселение щенков во двор может затягиваться, а я совершенно убеждена, что чем раньше щенки наших пород начинают жить в уличных условиях, тем лучше для их развития, и легче для заводчика. Одним из явных признаков начинающихся родов является тяжёлое дыхание, которое сопровождается начинающиеся схватки. Т.е. собака, то пыхтит, как паровоз, то успокаивается. Всё это может занимать очень разное время, одна начинает дышать за сутки, другая может уже через полчаса родить первого щенка. Пока не появились первые окрашенные - кровянистые, или даже зеленоватые выделения из петли, не стоит ждать скорого рождения щенка. Безусловно, роды - очень волнительный момент и для хозяина, и для собаки, но стоит помнить, что для здорового сильного животного – это совершенно нормальный физиологический процесс. К счастью, пока подавляющее большинство собак наших пород имеет хорошее здоровье и сильные инстинкты, позволяющие им нормально родить щенков и отлично самостоятельно ухаживать за ними. Ветеринарная помощь требуется в исключительно редких случаях. Первородящие суки часто довольно нервничают поначалу, могут во время схваток проситься на улицу, не отказывайте ей в этом, но не отпускайте с поводка, т.к. с большой вероятностью, она побежит в свою нору, или какое-то другое укромное место, на всякий случай, берите с собой чистую тряпку. Бывает и такое, что присев пописать, сука тут же и рождает. В норме, сразу после рождения щенка, сука начинает активно его вылизывать, освобождать от плодного пузыря (если щенок родился в нём), не надо ей в этом мешать!!! Иногда первородящие суки теряются, увидев своего первенца, вот в этом случае, вам стоит самостоятельно разорвать оболочки плодного пузыря и пальцами разорвать пуповину (в таком случае, она кровит гораздо меньше, чем разрезанная ножницами), энергично оботрите щенка чистой тряпкой, чтобы он запищал, проделывайте это всё прямо под носом у мамы, без сомнений, вскоре она сама примется рьяно вылизывать и изучать своё произведение. Вполне возможно, мамашины действия покажутся вам довольно суровыми, но убейте в себе желание вмешаться, дайте своей собаке возможность

полностью проявить свои инстинкты, доверяйте ей! После рождения первого щенка очень советую вам оставить собаку наедине с её первенцем и пойти на полчаса заняться своими делами, возможно, немного хорошего коньяка поможет вам чуть расслабиться. Конечно, время от времени, стоит заходить проверить – всё ли в порядке, полюбоваться на новорожденных, поменять грязную подстилку на чистую, я обычно во время родов и первые дни после них использую старые газеты, к тряпкам и одеялам отношусь крайне отрицательно, т.к. во время родов очередного щенка сука энергично копает, переходит с места на место и может легко закопать уже родившегося щенка в тряпки. Если, родив несколько щенков, сука успокоилась и заснула, выведите её на прогулку, делать это, скорее всего, придётся через силу, так как молодая мать еще несколько дней будет отказываться покидать щенков, но всё же надо настоять на своём, небольшая прогулка протимулирует сокращения матки и, если не все щенки ещё родились, то роды продолжатся. После окончания родов постарайтесь, на всякий случай, внимательно прощупать живот собаки, сводя пальцы с обеих сторон живота, постепенно двигаясь от последних рёбер до пахов. Нерождённый щенок будет ощущаться четким твёрдым образованием. Чаще всего такие «задержавшиеся» щенки встречаются в больших помётах (более 10 щенков). С большой вероятностью он родится сам, возможно, через несколько часов, но всё-таки эту ситуацию надо держать под контролем. Все нормально развитые, жизнеспособные щенки способны самостоятельно доползти до матери и найти сосок, некоторые после рождения кажутся чуть более вялыми, чем другие, но тепло матери и её энергичные вылизывания вскоре заставляют и их присоединиться к борьбе за материнское молоко. После окончания родов выгуляйте собаку, предложите ей какой-то жидкой пищи (кефир с варёным яйцом, жидкая рисовая каша на курином бульоне, или просто куриный бульон), поменяйте подстилку и оставьте её в покое.

В первые дни после родов внимательно следите за стулом собаки, т.к. съеденные во время родов последы иногда вызывают расстройство желудка, меры против которого надо принимать незамедлительно, пока понос не начался у новорожденных. На этот случай надо иметь обязательно какой-

то адсорбент (хотя бы активированный уголь) и препараты способствующие восстановлению правильной микрофлоры кишечника, ну и обязательно отрегулировать диету кормящей матери. Следующие три недели ваша основная работа будет заключаться в кормлении матери и замене подстилки в гнезде. В качестве подстилки для чуть подросших щенков удобно использовать опилки. Приятным бонусом к этому труду станет возможность наблюдения за ежечасно меняющимися живыми комочками. Уже в возрасте двух недель, возможно, будет необходимо впервые подстричь щенкам коготки, чтобы они не царапали мать. Никакой необходимости в дополнительном кормлении помёта численностью до 8 щенков (а оставление большего количества щенков, пожалуй, оправдано только в случае их редкого для наших краёв происхождения) раньше 3 недель я не вижу. Малочисленные помёты (1-4) щенка легко обходятся только материнским молоком и до месячного возраста. Доказано, что именно ранний перекорм губительно сказывается на опорно-двигательном аппарате растущих щенков. В качестве первого прикорма я обычно использую перемешанный с безвкусным йогуртом говяжий фарш. Если время прикорма выбрано не слишком рано, щенки без всякого труда начинают энергично лакать корм прямо с первого кормления. Странники кормления сухим кормом могут начинать кормление размоченным до состояния каши кормом. У довольно многих крупных производителей есть корма, предназначенные для таких маленьких щенков. На четвёртой неделе жизни также

необходимой дать и щенкам, и их матери противоглистные препараты, повторить это надо будет через 2 недели. Повторюсь, что чем раньше щенки начнут жить на улице, где смогут дышать свежим воздухом, ловить лучи нашего не очень щедрого солнца, наслаждаться играми друг с другом вне тесных помещений, тем лучше для их

физического и психического развития.

KLUBI INFO

Düsplaasia uuringute tulemused			
Kesk-aasia lambakoerad			
nimi	isa	ema	Puusad/küünrad
Altõn Banum	Altõn Kyzyl-Batyr (B0)	Altõn Favara-Orh (A0)	CB/00
Altõn Yara	Ur (B0)	Altõn Haisha (A0)	CC/00
Sara	Ali	Alamat (B0)	AA/00
Kaukaasia lambakoerad			
Angelically Feliisa	Eldorado Akmenu Gele (A0)	Angelically Bessa (A0)	CC/00
Barromal She-Cal Buffy	Calvin (B1)	Sheila (B0)	AA/00
Zif	Calvin (B1)	Zetaria Guram Wolrus (B0)	BA/00
UUED VÄLIMIKU TSEMPIONID			
Kaukaasia lambakoerad			
ANGELICALLY FLOSS (Eldorado Akmenu Gele x Angelically Bessa)		EST JCH, EST CH	
AMAZONKA IZ STOLTSY SIBIRI (Samotsvety Urala Iris x Anika Iz Stoltsy Sibiri)		EST&LV&LTU&BALT&RUS JCH	
RUNAGATE AL-CAPONE (Arman x Ultra Iz Klana Sibirskogo)		EST&LV&LTU&BALT JCH, EST JW-2010	
Kesk-aasia lambakoerad			
MULTI CH& MULTI W ALMAS (Altõn Žarmõš x Mirta)		EST VET W-2010	
ALTÕN YALLA (Ur x Altõn Haisha)		EST CH	
BAKSHI IZ KLOVI (Larhan Iz Klovi x Ryazan Yakshi Abasa)		EST W-2010	
EST&LV&BLR&SLO CH EL-SHER (Turkmen-Kala Azat x Zargul)		RUS CH, EST W-2010	

KESK-AASIA ja KAUKAASIA LAMBAKOERTE ERINÄITUS

TALLINN 15.05.2011.a.

Korraldaja: Eesti Kesk-Aasia ja Kaukaasia Lambakoerte Tõuühing

Kohtunik: **Zoran Brankovic** (Serbia):

Registreerimiseks toimi järgnevalt:

Täidetud **registreerimislehele** lisa kaasa tõutunnistuse koopia, maksekorralduse koopia ja vajadusel

tšempionititlite olemasolu tõendavate dokumentide koopiad. Kõik dokumendid peavad saabuma korraga

samal päeval!

e-post: info@cocaclub.ee

Tel.5243161 (Marika) , 5232457 (Olga)

Posti aadress: Paldiski mnt.42D, 10612 Tallinn

Registreerimistasu kannu MTÜ Eesti Kesk-Aasia ja Kaukaasia lambakoerte Tõuühingu arveldusarvele,

märkides selgitusse registreerunud koera tõug, nimi, võistlusklass ja omaniku nimi.

EESTI KESK-AASIA JA KAUKAASIA LAMBAKOERTE ТХУЎНГУ пanga rekvisiidid:

SAMPO PANK a/a 333901880009

Registreerida on võimalik ka otse Tõuühingus tööpäevati kl.13-19.00, parem ette helistades

numbrile 5232457 (Olga)

Registreerimistasud:

Tõuühingu liikmetele	01.01.2011-28.02.2011	01.03.2011-01.05.2011	02.05.2011-10.05.2011
Beebi 4-6 kuud	8 EUR	8 EUR	15 EUR
Kutsikas 6-9 kuud Veteran 8-10 aasta	8 EUR	12 EUR	20 EUR
Veteran üle 10 aasta	tasuta		
Koer	20 EUR	30 EUR	40 EUR
Mitte liikmetele			
Beebi 4-6 kuud	10 EUR	10 EUR	20 EUR
Kutsikas 6-9 kuud Veteran üle 8 aasta	10 EUR	15 EUR	25 EUR
Koer	30 EUR	40 EUR	50 EUR

- Sama omaniku II jne koer 2 EUR krooni odavam (v.a. beebi, kutsika ja veteran klassid)
- 2010.a. erinäituse osavõtjatele (v.a. Beebi ja kutsika klassid) - 10% allahindlust
- kasvataja/ järglaste klass - tasuta
- paaride võistlus - tasuta

Pöörame Teie tähelepanu järgmisele :

• Kõik koerad peavad olema vaksineeritud vastavalt veterinaartalituse ja Eesti Kennelliidu nõuetele

• Meie näitusel järgitakse EKL näituste eeskirju, millega on võimalik tutvuda internetis: www.kennelliit.ee